

VÉGH ATTILA

Oidipusz megkísértése

SZEREPLŐK:

OIDIPUSZ

ÖLTÖNYÖS/PRODUCER

SZEKRÉNY

PULÓVERES/RENDEZŐ

ANTIGONÉ

BASEBALL-SAPKÁS

SZOLGÁK

ELSŐ SZÍN

(A thébai királyi palota trónterme. Háttal a királyi trón, mellette lokaszté holtteste hever, nyakán a levágott kötél. A mennyezetről árva kötél lóg. Az előtérben Oidipusz, hátrébb öt-hat szolga figyel.)

OIDIPUSZ

Látjátok, emberek, most napvilágra jött,
aminek megszületni nem szabad soha:
az emberlét borzalma, lám, vadul kicsap,
és megvakult tükrökben forr tovább a kép:
mi ablak volt magamra, a világ, halott.
Mikor Thébaiba jöttem én, sudár legény,
talányát megfejtettem a szárnyas rémnek,
a féktelen polgári dögvészt űzve el.
Találékony volt Oidipusz, s megmondta, mi
az ember. Szinte égi szemmel látta meg.
De jaj, az istenek nem túrik azt, ha egy
halandó elme sérti föl szent titkukat.
Felülről láttam én, hogy mi az ember, ám
belülről nem, hogy Oidipusz, magad ki vagy.
Az általánost fürkésztem, de közben nem
sejtettem én: a bűn itt van, egész közel.
És most, hogy minden elveszett, anyám halott,
a föld legundorítóbb lénye én vagyok,
szülőgyilkos, vérfertőző, öntelt barom,
most is beszédet tartok itt, derék szolgák.
Szégyen, borítsd el vérrel arcomat; habzó
csillóözön, anyám jajából ronts reám!
Bűnhődni kell. Sorsom emléke, permetezz
utat, sötét könnyek útját, vak koldusét!

(Anyja holttestéhez lép, kihúzza köpenyének aranycsatját, és ki akarja szúrni vele a semeit. Ekkor előlép egy öltönyös alak a szolgák közül.)

ÖLTÖNYÖS

Nana! Nem kéne elkapkodni! *(Névjegykártyát ad át.)* Doktor Filippi Sándor, ügyvéd. Ha négy szemközt maradnánk, elmondanám, mit javaslok inkább. *(Oidipusz a szolgákra néz, azok kimennek.)* Átérezem a fájdalmát. Tudom, mit jelent, ha az ember egy nap rádöbben, hogy ő egy senki. Vagy annál is rosszabb. Mégis van kiút. Még megmenthetjük az ön politikusi karrierjét. Mert mi a helyzet jogilag? Önnek nem állt szándékában rosszat cselekedni. Tehát ártatlan. Nem igaz, hogy a sors akarta így. Miért volna sorsszerű a romlás, ha a szándék nemes?

OIDIPUSZ

Mondasz valamit. Megszületünk, s elhisszük azt, amit tanítanak nekünk, hogy istenek kötik szívünk, s ha nyári éjszakán az ég alatt csodáljuk csillagok fénylő sorát, csak azt látjuk: Ananké sétáltatja fent sorspórázán a fényt. Mi, emberek, parány csillagtükrök vagyunk, hogyan lehetnénk hát szabadok? Bennünk a kozmikus góg tetszeleg. De hogyha lázadunk, hübriszt kiált az ég, s mi úgy érezzük, ránk omlott az ősi rend. Bármit teszünk, egy isten az, ki őrködik tettünk fölött; ha harcolok, Arész dühöng a vérben. És ha elrejtett kincset lelek, így mondják: Hermész úr ásta el nekem. Ha megfontolt, amit most mondok épp neked: Athéné szólt belőlem, így mondják ezek.

ÖLTÖNYÖS

És gondoljon csak bele: mindig is úgy érezte, hogy nem ura annak, amit mond vagy tesz! Ugye, hogy így volt?

OIDIPUSZ

Igen, úgy éreztem mindig, a szívemben lakik valaki, mindent ő gondol általam, s tettek daimónja bújja izmaim, erőm. Gyerek voltam, mikor a Kithairón erdeit jártam, és ha vaddisznót vagy szirti sast láttam, úgy éreztem, szinte Pán vagyok; csak egy mozgó istenszobor, sohasem magam. Ha árnyéklétem fényesebb napokra lelt, az úr világlott lelkemben. Nincsen jövő.

ÖLTÖNYÖS

Ellenkezőleg: múlt nincs. Elmúlt, game over. Látom a fényt.

OIDIPUSZ

Thébaiba érkezvén úgy éreztem, hogy itt már várták jöttömet, a sors jó útra tért.

A sors akarta úgy, hogy Oidipusz legyen királyuk, hittem én. És jött a borzalom.

Jaj, iszonyú minden isten, és az embernél nincs semmi borzasztóbb.

ÖLTÖNYÖS

Az biztos, de vannak, akik jót akarnak. Tudom, hogy nem hiszi, de magán múlik minden, felség. Ami sorsnak tűnik, a véletlen játéka csak.

SZEKRÉNY

(A szekrény ajtaja kinyílik, hang szól belőle.)

Ne tetézd a romlást,
bűnös Oidipusz!

E furcsa vitából nagy baj tör ki még.

A góg a zsarnok ágya.

A góg, ha felfúvódva dórén eltelik

az istentelen szabadsággal,

fölhatol a legmagasabb csúcsra,

hogy szurdék kényszerekbe hulljon!

Azt, aki gógben él,

góggel jártatja kezét és szavát,

nem fél a Jog istenétől,

az eget sem tiszteli,

kerítse kezébe a Végzet,

baljós kéjek ostora,

ha igazság nélkül használja hasznát,

tilos utakra tántorul.

ÖLTÖNYÖS

(Becsukja a szekrényajtót.) Zárd magadba, nemes Oidipusz, gyötrő emlékeid (a szekrényből kopogtatás hallatszik), és ünnepelj: új ember született! (Kopogtatás) Öntörvényű lettél végre! (Kopogtatás) Szabad!

SZEKRÉNY

(Az ajtó kinyílik)

Ki hiheti,

Hogy a bosszu nyilai

elkerüljék így a lelkét?

ÖLTÖNYÖS

(Dühösen bevágja a szekrényajtót) Na, ideje munkához látni. Most, hogy végre megértette, hogy istenekről hadoválni kár.

OIDIPUSZ

Furcsán beszélsz, idegen. Egyáltalán: honnan jössz?

ÖLTÖNYÖS

Elég messziről, de ez most nem számít. Belátom, hogy ön kissé elbukott, de föl lehet tápászkodni. Ehhez nyújtok segítőt kart. Maga szofisztikált elme. Egy ilyen ragyogó koponya nem vesztet el. Az államnak szüksége van rá. Meg kell menteni.

OIDIPUSZ

Na és, ha okos lennék is, semmit nem ér.
A törvény rám is áll. Jobb lesz, ha elbukom,
mert elbuktam már rég, akár Prométheusz,
mert megrontottam a logosz természetét.
Tudatlanul-e, vagy tudón, nem oszt-szoroz.
Anaximandrosz mondja úgy: a létezők
mind büntetést fizetnek létükért. Most én.
A létezés ős-hübrisztét tetéztem én:
borzalmas, állati, üvöltő tetteim
kergetnek el. Fizetni kell, ez ő-parancs.

ÖLTÖNYÖS

Fizetni csak nekem kell, nem is túl sokat. Ön újra sztár lehet. A csillag újjászületik, és fényesebben ragyog, mint valaha.

OIDIPUSZ

Szavaid értem, rosszul cseng mégis mondatod.
Az Alvilágból jöttél tán ide, nehogy
bűnhődni tudjak én? Hová rabolnád el
adózni bátor lelkemet, gonosz? Mélyebb
árnyak laknak ott, mint hol eddig éltem én.
Kihunyt csillag vagyok, halott anyag. Salak.
Sosem születnek újjá csillagok. Bolond.

ÖLTÖNYÖS

Na ide figyelj, kisköcsög. Sértegethetsz, de akkor elhúzóok innen, te kikapod a szemeidet, és mindennek vége lesz. Fogd már föl a szűk görög agyaddal, hogy én vagyok az utolsó esélyed! *(Átkarolja Oidipuszt.)* Na, elmondom újra, egyszerűbben. Mi most szépen kísétálunk innen, összehívjuk a népet, és te elmondod, hogy végére ért a jóslat, mindenre fény derült. Jó, ha megnevezel néhány intrikust, akik belehajszoltak a bűnbe téged, a dagadt lábú, mozgáskorlátozott hőst. Aztán szervezek egy sajtótájékoztatót, ott elmondod ugyanezt, a hírnökök meg szétviszik. Holnap király vagy megint, fogadod a baráti poliszok küldötteit, én meg beülök a pénzügyminiszteri székbe.

OIDIPUSZ

Unom már, hogy nem érted épp a lényegét.
Hogy szándékom mi volt, lényegtelen. A nagy
körforgás szíve az, hogy semmi meg nem áll.
Minden folyik, egy létező magába' nincs.
Ha egy halandó önkezevel vétkezik,
s a szép forgást megakasztja, tudatlanul
vagy sem, hát bűnös. Nincs ember, ki ellenáll
a szent parancsnak, mely szerint a bűnösök
szörnyarcú istennők földjére térjenek,
Erinnüszök ligetfűvére dőljenek,
és ott leheljék ki a lelküket. A sors
akarja úgy, ahogy cselekszem én. Eressz.

ÖLTÖNYÖS

Elmondom utoljára. Az ember maga alakítja az életét. A lúzerek elbuknak. Ahogy
a költő mondja... most nem jut eszembe, hogyan mondja, de mindegy, a lényeg,
hogy rólad majd komplexust neveznek el, mert tök gáz, amit csinálsz, de az über-
gáz, hogy beveszed ezt a sors-dumát. Nem kell megkattanni, ha nem muszáj.
Doktor Filippi Sándor elintézi, hogy ne a bukottak közt légy. A nyertesek Filippi-
nél találkoznak.

OIDIPUSZ

Szavad se értem ám, de érzem én, hogy ez
romlott beszéd. Csak Orpheusznak adta meg
a sors, hogy visszatérjen onnan, Kerberosz
hogy átengedje, kétszer is. De ahogy a föld
elunja dolgait, s ásítva hányja ki,
úgy téged is elengedett az alvilág.
Laiosz kíséretével állt utamba így
a hármas útelágazásnál akkora,
ahogy gátlod te most elérnem önmagam.
Fertőző lélek, vagy, de meglakolsz. Nesze.

(Kardjával hasba szúrja az ügyvédet, az összerogy. A szolgák bejönnek, kihúzzák a hullát.)

(A halotthoz) Következmények nélkül nincsen tett, látod?

Szolgák, most menjetek, folytassam sorsomat
vak koldusként, Teiresziász ahogy nemrég
jósolta. Most elindulok, hogy nyughelyem
megleljem, messze, Hermészt várva csöndesen.

*(Kiszúrni készül a szemeit, de a távozó szolgák mögött hátramarad egy fekete pulóve-
res ember.)*

PULÓVERES

Uram! Várj még azzal, előbb beszéljünk!

OIDIPUSZ

Te meg ki vagy?

PULÓVERES

A te lelked beteg.

OIDIPUSZ

Hogyan merészelsz így beszélni énvelem?

PULÓVERES

Bocsáss meg, segíteni akarok. A lelkek orvosa vagyok – te úgy mondanád, pszüchologosz –, és tudom, hol a gyógyulás. Súlyos traumán estél át, bűnösnek érzed, ó, magad. De hidd el, ez nem a te hibád. A gyerek mindig ártatlannak születik. Annak, hogy ide jutottál, a szüleid épp annyira okai, mint te magad. Ebben a helyzetben nem tehetél mást.

OIDIPUSZ

Gyógyírként hat szavad, így érzem jómagam is, bár ez nem lehet mentség. Itt nincs kiút.

PULÓVERES

Dehogy nincs. Mindig van kiút. Bűnt követtél el, ez igaz, de a terhét nem egyedül kell viselned. Szüleid bűnös módon eltaszítottak. Apád meg akart öletni. Ez helytelen apaképet alakított ki benned. Te nem is tehetsz róla. Ha a valóság az, amiben élünk, akkor te nem is az apádat ölted meg, csak egy felfuvalkodott útonállót.

OIDIPUSZ

Méghogy nem apa, ki vér szerint szülóm? Hogyan? Előbb egy furcsa lény azt mondta, nincsenek következmények, most meg azt mondod, hogy múlt sem létezik? Koldusnak, rabszolgának is van múltja. Nem tudom, te honnan jössz, de ott alávalók lehetnek mind az emberek.

PULÓVERES

Ha nem derült volna ki, hogy van kapcsolat közted és Laiosz közt, akkor most csak egy trónfosztó lennél. Az nem is olyan nagy dolog.

OIDIPUSZ

Na, erre nem gondoltam még: mi lenne, ha. De nem tudom, hová vezet, ha belemerülünk. Örvény. Erinnüszök kínozzák szívemet. Na és anyám? Szörnyű, amit tettem vele.

PULÓVERES

De azt is ártatlanul. Csak belül kell rendet rakni, és belátod, hogy nincs értelme az öncsonkításnak. Még élhetsz teljes életet. Te a saját rendszeredben úgy viselkedél, ahogy kell. Apakomplexus: a fiatal hím, ha nem adnak utat, megküzd érte. Egyes tudósok azt a jelenetet, amikor találkoztál apáddal és kíséretével a Thébai-ba vezető úton...

OIDIPUSZ

Szkhiszté hodosz, hol a Delphoiból Daulisznak futó út ágazik el, s Thébai felé vezet.

PULÓVERES

Igen ott, szóval ezt a jelenetet úgy értelmezik, hogy a hármasszűz a szülőcsatorna képe, ahol a fiú az apával megvívja ősi harcát. *(Szórakozottan beül a királyi trónba.)* Ne engedd, hogy a felettes én uralkodjon rajtad. A te tudattalanod ott legyőzte a múltat. Neked erre a harcra volt szükséged, hogy férfi lehess. Nyilván tiéd a zsákmány, a nő. Ha belegondolok, az se a te hibád, hogy az idősebb nőkhöz vonzódsz, hiszen anya nélkül felnőve mindig is a mama ölelésére vágytál. Egész életedben próbáltad megtalálni azt, akit elvesztettél. A mama erőszakot tett rajtad, mikor eltaszított magától. Aki erőszakot tesz rajtunk, annak meg kell bűnhődnie. Determinált volt minden. Vállald be ezt a győzelmet! Vagy gyáván elmenekülsz attól, hogy szembe kelljen nézni a dologgal? Ez a kérdés. Ha kiszürod a szemed, az csak azt jelenti, hogy nem vállalod, amit tettél. Tessék: beállalod, vagy nem? Igen vagy nem? Igen, vagy nem!!!? Ez a kérdés: beállalod, vagy nem?

(Oidipusz ijedtében leszúrja őt is.)

OIDIPUSZ

A helyzet egyre rosszabb, azt hiszem. Most már, remélem, szólni többet senki nem kíván.

Szolgák, nyissátok meg termem kapuit, a fény beáradjon, ezer vastűje szűrjön át!

A nagy világosság középpontjában én, a reszkető, bűnös lény, tüstént égjek el.

(Megvakítja magát.)

És most Apollón, jöjj, előtted nincs titok, fogadd el áldozatként képeim. Üres

szemgödröm látja majd, hol érhet el a vég, hová kell koldusként a gyötrelmem hívó

hangját követnem. És már látom is, sötét selyemszalag tekeredik, s megmutatja, hol

vár rám aranypalcájával Hermész urunk.

Antigonét hívjátok hamar, ő lesz szemem.

Lásd, Hélios az atyám, szemsugár-nyilazta, holt lelkem, s ha széttépted, szórd szét a rettenet kőszürke fái közt, trágyázd az éjt velem.

MÁSODIK SZÍN

(Liget, platánfák. A színpadot avar borítja. Oidipusz és Antigoné közeledik.)

OIDIPUSZ

Milyen vidéken járunk, nem sejtöd, lányom?
A rám borult sötétség megtanított rá,
hogy semmit nem tudok, de azt hiszem, mindent
sejthetünk, ha elviseljük, mit ránk mért
a sors, s berendezkedve itt, Anankétól
szabott létünkben, őszalázattal, de szét-
feszítjük azt.

ANTIGONÉ

Szegény apám. Rejtett értelme van talán
beszédednek. Nem értem, hogy miféle vágy
mondhatja ezt veled. Ugyan mit tudsz te föl-
feszíteni a sötétebből, én vak koldusom?
Magadra mértél büntetést, s így pontosan
rád van kimérve az. Az istenek szerint
ítélted el magad. Utolsó, istenhez
illő tettered volt. Már csak annyi van, hogy szent,
megjósolt nyughelyed találj meg itt, vagy más
város határában. Így sejtöd sorsodat.

OIDIPUSZ

Ne hidd, hogy véletlen kormányoz minket itt,
vagy – ami még rosszabb – magunk. Ellenkezést
jelent neved, Antigoné, sok-sok baj szakad
majd rád, ha balsorsomból nem tanulsz, meglásd.
A mély sötétet még nem ismered. Ne is.
Fogod kezem, s vezetsz a földi utakon. Ám
ha ott leszünk, ahol pusztulnom kell liget
füvére dőlve, ott elengedem kezéd.
Azt a helyet vakon kell megtalálnom majd.
(Hirtelen megjelenik egy baseball-sapkás ember. A sapkán ez áll: N. Y.)

BASEBALL-SAPKÁS

Na végre, megvagytok!

OIDIPUSZ

Ki ez, lányom, miféle lény? Miről beszél?
Mondd el nekem, e hang gazdája hogy milyen!

BASEBALL-SAPKÁS

Ha-ha, jót neveltünk. Na, gyerünk, az egész banda minket vár!

ANTIGONÉ

Azt mondd meg inkább, hol vagyunk. A hely nevét.
Apámuram – kit kísérek sötét éjben,
mely rászakadt, mikor bűnével szembement –
jóslat szerint istennők szent helyére kell,
hogy érkezzen, ott várja végső nyughelye.

BASEBALL-SAPKÁS

Mi van? Mit szívtatok el? Gyertek már vissza a tisztásra, az istenit!

OIDIPUSZ

Őrült ez, lányom? Vagy miféle szerzet ő?
Miért ordít, mint az, kinek hatalma van?

ANTIGONÉ

Én nem tudom. De tisztásról beszélt, meg hogy
húz bennünket felé valami erő. Talán
a szent ligetről szólt, s nem is bolond, csak meg-
szállott, kiből olümposzbéli hang beszél.

OIDIPUSZ

Ruhája isteni? Vagy épp ágrólszakadt?

ANTIGONÉ

Inkább koldusnak mondanám. Épp mint te vagy,
királyi alkatodnak persze híján van.
Lehet, hogy ünnepel, talán e városban
a koldusoknak van ma ünnepük. Fején
de furcsa koszorút hord! A jelt nem ismerem:
nú, üpszilon. Talán a „nümpheuó”-t jelző
betűk ezek. Ember, felelj: most házasodsz?
Khitónod is de meglepő: kihíztad ezt.

(Baseball-sapkás dühösen legyint, indul vissza.)

OIDIPUSZ

Lélek-rokont: kövessük hát a koldusunk.
Talán ő megmutatja majd sír-ágyamat.

(A filmforgatás helyszíne, ahol már várják az elkóborolt színészeket. Oidipusz, Antigone és a sapkás közelednek.)

PRODUCER *(ő a korábbi Öltönyös)*

Na végre, őfelsége megérkezett!

OIDIPUSZ

Lányom, fölismert engem egyikük. Talán
Thébaiból származol te is? Hangod gyanús;
találkoztunk már, úgy hiszem. Felelj, ki vagy?

PRODUCER

Örülök, felséges úr, hogy a kávészünetben is jambikus trimeterben nyomja! Na,
kezdjük, mindenki a helyére, az idő pénz! Hol a rendező? Most meg ő tűnt el?
Nem hiszem el!

BASEBALL-SAPKÁS

Mindjárt jön. Telefonálni ment. Most szakított vele a csaja.

PRODUCER

Kurvára nem érdekel! Tudod, milyen nehéz volt összekoldulni a lóvét erre a
szarra?

OIDIPUSZ

(Antigonéhoz) Nem értem én, mit mond, de koldus ez, rokon.

PRODUCER

Oidipusz Kolónoszban! Tragédia a huszonegyedik században! Művészet, látomások,
az ideák birodalma! Csak azért vállaltam, hogy megmutassam, mekkora király vagyok. *(Oidipusz tanácstalan mozdulatot tesz.)* Hogy erre is össze tudom
kaparni a lét. De itt senki se profi! Rajtam kívül.

(A Rendező megérkezik. Ő a korábbi Pulóveres.)

RENDEZŐ

Na, mindenki itt van?

PRODUCER

Itt. És ahogy hallom, lélekben velünk van a csajod is.

RENDEZŐ

Rohadt kurva. Na, kezdjünk! Oidipusz, te küsszál be a fák közé! Kamerát a fahrt-
sínre!

OIDIPUSZ

Hogy mondod, gyermekeim? A hangod ismerős.
Thébaiból származol, ugye? Mondd meg, ki vagy!

RENDEZŐ

Ez hülye, bazmeg?

ANTIGONÉ

Gyerünk, apám, fondorlatos világ ez itt.
Mint hogyha más föld lenne ez, nem Hellaszé.
A nyelvünket barbár módon beszélnek itt.
És barbár módon gondolják ők azt, amit.
Borzasztó emberek vesznek körül: Hadész
szalajtja éjsötét szörnyképeit reánk.
Ne hallgassuk tovább ziháló rémeik,
lelkükben fészkelő türannoszuk szavát.

(Elindulnak a liget felé.)

RENDEZŐ

Csapó! Forog!

OIDIPUSZ

Már érzem én, hogy hív az ősi szürkület,
hogy int árnyak közé olvadt ősök keze.
Leányom, fogd kezem, s a pillanat ha itt
van, engedj el. Ha sors rendelte ezt nekem,
ha véletlen csupán, mindegy ma már. Hiszen,
úgy látszik, sorsom mind véletlenebb tájak
felé visz el. A borzalomban vérezüst
kaput nyitok, s belépek én. Menjünk, lányom,
nyeljen ködébe álmos forgatag. „Aludj,
jó Oidipusz”, ezt hallom már. Gyerünk tehát,
nincs létünk többé itt, s nem léteztünk soha.
(Lassan eltűnnek.)

RENDEZŐ

Ennyi!

VÉGE